

‘Klimaatverandering betekent dat we in het (bos)beheer de soortenlijstjes moeten loslaten’

— Ria Dubbeldam (samenstelling)

Klimaatverandering heeft consequenties voor de groeiomstandigheden waardoor veel planten- en diersoorten, geleidelijk uit onze natuur dreigen te verdwijnen. Dit zal ook consequenties hebben voor de natuurlijke vegetatie, voor de natuurlijke bosgemeenschappen. De onvoorspelbaarheid van de klimaatverandering maakt het steeds minder logisch om het natuurbeheer te sturen op de gunstige omstandigheden voor het behoud van de kenmerkende (zeldzame) soorten van onze natuurterreinen. Deze gunstige omstandigheden verdwijnen immers voor een belangrijk deel buiten onze macht om.

Eef Arnolds, ecooloog

‘Ik vertrouw meer op het zelfregulerend vermogen van de natuur dan op voorstellen van bosbouwers’

‘Ik sta achter deze stelling. Wereldwijd is klimaat de belangrijkste ecologische factor voor levensgemeenschappen. Tropische regenwouden, toendra’s en woestijnen worden daardoor bepaald. Bodemfactoren zijn ondergeschikt. Uiteraard heeft klimaatverandering ook regionaal grote gevolgen, in Nederland onder andere de vestiging van talloze zuidelijke soorten. Ik beperk me hier tot bossen. In de Bossenstrategie en elders wordt veelvuldig gesproken over ‘het klimaatbestendig maken van bossen’. Dat betekent onder andere introductie van nieuwe, ‘klimaatbestendige’ soorten. Oude soortenlijstjes worden vervangen door nieuwe, gebaseerd op klimaatmodellen. Dat is een onmogelijke opgave. (1) De onzekerheden in regionale klimaatmodellen zijn enorm. Het is bijvoorbeeld onduidelijk of en wanneer de warme golfstroom stilvalt, waardoor een temperatuurstijging in Nederland kan afvlakken of omslaan in een daling. (2) Elk klimaatmodel heeft neveneffecten, bijvoorbeeld op grondwaterstand, strooiselvertering, kans op extreme droogte. Het is onmogelijk om bij soortkeuze hierop te anticiperen. (3) De meeste bomen hebben een levensverwachting van een eeuw of langer. Welke bomen we nu planten om een onvoorspelbaar klimaat anno 2123 te overleven, is een gok. (4) We weten onvoldoende in hoeverre het huidige bomenbestand zich kan aanpassen. Het ‘klimaatbestendig maken van bossen’ klinkt sympathiek en urgent. Het brengt daardoor geldstromen op gang, maar het gevaar dreigt dat dit dubieuze streven wordt misbruikt om andere doelen te verwezenlijken, zoals het grootschalig vellen van kaprijpe bomen ten behoeve van de houtindustrie en zelfverrijking door belanghebbende organisaties en individuen. Laten we een grote stap terug zetten in onze bemoeienis met bossen. Ik vertrouw nu meer op het zelfregulerend vermogen van de natuur dan op voorstellen van bosbouwers.’

Ariët Kieskamp, landschapsecoloog Bosgroepen

‘Systeemherstel brengt onze regenboog aan groeiplaatsen terug, de gradiënten van droog naar nat en van zuur naar basenrijk’

‘Het verkennen van soorten die ecosysteemfuncties kunnen overnemen in de toekomst met een ander klimaat is nuttig, maar dient parallel te gebeuren aan het herstel van onze landschappen ‘van onderaf’. Nederland is in de basis enorm gevarieerd qua groeiplaatsen voor natuur (geologie, bodem, water). Door onder andere veranderingen in beheer, vermessing, (stevige) ontwatering en gepaard gaande verzuring zijn de groeiplaatsen steeds meer op elkaar gaan lijken. Met versmalling van het brede palet aan natuurlijke vegetaties en bosgemeenschappen tot gevolg. Vooral de gemeenschappen van natte en gebufferde omstandigheden gedijen daar niet goed onder. Bij het streven naar een klimaatrobuuster (bos)landschap is het cruciaal om het systeem weerbaarder te maken via herstel ‘van onderaf’, ook wel systeemherstel of bodem- en watersturend genoemd. Een voorbeeld van een systeemgerichte aanpak is hydrologisch herstel. Er zijn veel plekken waar dat hydrologische herstel niet eens heel ingewikkeld hoeft te zijn: het laaghangend fruit kortgezegd. Systeemherstel brengt onze regenboog aan groeiplaatsen terug, de gradiënten van droog naar nat en van zuur naar basenrijk. Ecosystemen krijgen daardoor meer veerkracht, ook bij klimaatverandering, en soorten krijgen meer ademruimte.’

Dick Bal, senior beleidsmedewerker Natura 2000, ministerie van LNV

‘Dit is nou een typisch een voorbeeld van het kind met het badwater weggoaien’

‘Dit is nou een typisch voorbeeld van het kind weggoaien met het badwater. Tenzij met ‘loslaten’ bedoeld wordt: geleidelijk aanpassen... De kern van de Europese natuurbescherming wordt gevormd door de Habitat- en de Vogelrichtlijn. Bij die richtlijnen gaat het om een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen. Het gaat dus niet om ‘natuurlijke processen’ (hoe belangrijk ook voor het functioneren!), maar om soorten en soortensamenstelling. Dat betekent niet een blauwdruk of statische natuur. Maar zonder soortenlijstjes wordt deze strenge regelgeving een lege huls. De in Europa gevoerde discussie over de gevolgen van klimaatverandering voor uitvoering van deze richtlijnen heeft geleid tot een document dat geen ondersteuning biedt voor de stelling. Maar we moeten de ogen natuurlijk niet sluiten voor de gevolgen die klimaatverandering zal hebben voor afzonderlijke soorten en de soortensamenstelling van habitattypen (zoals bossen). Vanuit Europa zal de eis gesteld worden dat we moeten behouden wat kan (niemand is aan het onmogelijke gehouden) en dat we een nieuw thuis moeten bieden voor soorten die in het zuiden ontheemd raken. Concreet betekent dat dus a) het geleidelijk aanpassen van de lijst van beschermde soorten die in Nederland (kunnen) voorkomen en b) het geleidelijk aanpassen van de definities van habitattypen. Om te voorkomen dat dit proces wordt misbruikt voor het ondermijnen van effectieve natuurbescherming, zal dit heel zorgvuldig gedaan moeten worden: zowel ten aanzien van de daarvoor benodigde kennis (wanneer is behoud echt niet meer mogelijk en wanneer moet een soort voor het eerst worden beschermd?) als ten aanzien van de juridische borging.’

Jasprina Kremers, projectleider Bos- en Natuurbeheer bij Borgman Beheer Advies

‘Zorgen voor een in de basis vitaal bossysteem is het belangrijkste’

‘Niet alleen klimaatverandering heeft gevolgen voor bossystemen en kenmerkende bossoorten. Ook verdroging door grondwateronttrekking en verregaande verzuring door overmatige stikstofdepositie zijn van grote invloed op de bosvitaliteit. Door al deze invloeden verdwijnen niet alleen kenmerkende soorten, ook staan de bossen als geheel onder druk. Dat is een probleem, omdat wij als maatschappij diverse functies graag zo optimaal mogelijk door de bossen vervuld zien worden. Behoud van de soortenlijstjes is daar één van. Het is belangrijk om oog te blijven houden voor de balans tussen soortenbehoud en systeembehoud. Maatregelen ter bevordering van specifieke bossoorten zijn pas zinvol als het bos in de basis weerbaar is tegen invloeden van buitenaf. Zorgen voor een in de basis vitaal bossysteem is het belangrijkste. Met de onzekerheid die klimaatverandering met zich meebrengt, is het slim om alle opties open te houden bij de ontwikkeling van weerbare bossystemen. Waar dat kan inzetten op revitalisering met inheemse boomsoorten, maar ook open staan voor aanvullende boomsoorten die kunnen bijdragen om kwetsbare bossystemen te versterken waar de groeiplaats-specifieke inheemse soorten naar verwachting niet voldoende zijn om de gewenste bosstructuur en het bosklimaat te behouden. Tot slot zou ik willen benadrukken dat klimaatslim bosbeheer het hele palet aan bosfuncties in acht neemt. Laten we niet alleen hameren op soortenlijstjes maar ook oog blijven houden voor bijvoorbeeld de aanwezigheid van houtkwaliteit en recreatieve waarden van de bossen. Alleen zo kunnen we zorgen voor bossen die ook in de toekomst voor alle beoogde functies voldoende vitaal zijn.’

Mark Brunsveld, beleidsmedewerker bos en landschap, provincie Utrecht

‘Liever geen verhandelingen over of onze lijstjes nog wel kloppen, maar aan de slag!’

‘Ja, de klimaatverandering zal op termijn gevolgen hebben voor onze bosgemeenschappen. Maar het bos heeft de laatste decennia vooral te kampen met andere problemen, zoals verdroging, versnippering en verregaande bodemverzuring met gevolgen voor het hele bosecosysteem. Dat zijn ook belangrijke oorzaken van het biodiversiteitsverlies in de afgelopen eeuw. Niet de effecten van klimaatverandering. Maar daar moeten we wel rekening mee gaan houden. Voor de maatregelen die we moeten nemen in het bos maakt het niet zoveel uit of we nu wel of niet met lijstjes met kenmerkende soorten werken. De maatregelen waarmee bosbeheerders een optimaal leefgebied creëren voor zoveel mogelijk soorten blijven hetzelfde. Zoals meer dood hout, want maar liefst 40 procent van de bosgebonden fauna is afhankelijk van staand of liggend dood hout. Maar ook meer menging en structuurvariatie in de opstanden. En natuurlijk klimaatslim bosbeheer, waarmee bosbeheerders voorsorteren op wat komen gaat. Daarnaast heeft het bos, of beter het boslandschap, meer ruimte nodig. En daarbij moeten we vooral aandacht hebben voor de bostypen van rijke en natte standplaatsen. De zeer soortenrijke rivier- en beekbegeleidende bossen zijn zeldzaam in de provincie Utrecht, net als in de rest van Nederland. Als provincie willen we bosbeheerders ondersteunen in het nemen van maatregelen. Dat doen we op basis van het door Provinciale Staten vastgestelde strategisch bosbeleid. Dus liever geen verhandelingen over of onze lijstjes nog wel kloppen, maar aan de slag!’